

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ
ЗА МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
6 ЖОВТНЯ 2016 РОКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ
ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ
АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ
УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквіуму
за міжнародною участю
6 жовтня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

Р 87 **Руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери України** : матер. наук. колоков. за міжнар. участю (м. Одеса, 6 жовтня 2016 р.) / кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса : Фенікс, 2016. – 52 с.

ISBN 978-966-928-082-4

У збірнику подано тези доповідей наукового колоквиуму. В них обґрунтовано руралістичні засади збалансованого розвитку агропродовольчої сфери, висвітлено теоретичні та практичні питання економічного розвитку підприємств аграрного сектора, соціальної та екологічної складових рурального простору.

Для професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості

УДК 338.436(477)(063)
ББК 65.321(4Укр)я43

ISBN 978-966-928-082-4

© Одеська національна академія
харчових технологій, 2016
© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

На сьогодні, враховуючи мінливість зовнішнього середовища, в якому функціонують вітчизняні харчові підприємства, актуальним питанням стає процес їх адаптації до несподіваних дій середовища, а також розробка ефективного механізму функціонування підприємств в складних економічних умовах. До числа харчових галузей, які знаходяться в економічній небезпеці, слід віднести, насамперед, м'ясопереробну. Це пов'язано з тим, що для збільшення прибутку та зменшення витрат м'ясопереробні підприємства фальсифікують продукцію, знижують цінність і корисність м'ясних продуктів, а це викликає складнощі їх економічної адаптації до ринкових коливань.

Розглядаючи адаптивність криз призму поняття стійкості, її можна представити у вигляді прагнення до стану стійкої рівноваги, яке передбачає пристосування параметрів системи до постійно змінюваних параметрів зовнішнього середовища [2].

У широкому сенсі, адаптація є частиною або випадком управління та, як будь-яке управління, є організацією такого цілеспрямованого впливу на об'єкт, при якому досягаються намічені цілі. Звідси, метою адаптації є забезпечення виживання та ефективного функціонування підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища, досягнення стратегічної стійкості господарюючого суб'єкта [3].

У сучасній практиці управління адаптація суб'єктів господарювання до мінливого зовнішнього середовища і пов'язаними з ними впливами окремих факторів середовища може бути параметричною та структурною.

Параметрична адаптація допускає зміну параметрів внутрішніх систем підприємства, таких як освоєння виробництва нової продукції або нової технології, зміна ринків збуту або цінової політики підприємства. В свою чергу, структурна адаптація передбачає зміну самої структури внутрішньої системи підприємства, появу нових внутрішніх систем, реорганізацію або ліквідацію існуючих.

Відповідно до проведеного дослідження діяльності вітчизняних м'ясопереробних підприємств, що стосується зміни структури внутрішніх систем підприємств (проведення реконструкції, розширення, технічного переозброєння) з періоду заснування підприємств до 2011 року, були отримані наступні результати (див. табл.) [5, с. 279–280]:

Таблиця

Кількість нововведень на м'ясопереробних підприємствах

Назва підприємства	Кількість нововведень
ТОВ «Алан», ТОВ Консервний завод «Фенікс», ПАТ Шепетівський м'ясокомбінат, ПП Фірма «Гармаш» Олександрівський м'ясокомбінат	Відсутня
ТОВ Ренійський м'ясокомбінат, ТОВ Роганський м'ясокомбінат, ПАТ Мелітопольський м'ясокомбінат	1
ТОВ Фірма «ОНИСС», ПАТ Луганський м'ясокомбінат, ПрАТ «Український бекон», ПрАТ Горловський м'ясокомбінат	3
ТОВ М'ясокомбінат «Ювілейний», ПАТ «Кременчугм'ясо»	4
ТзДВ М'ясокомбінат «Ятрань», ТОВ Глобинський м'ясокомбінат	5

Зазначимо, що для вищевказаних підприємств характерна прискорена адаптація, оскільки термін їх адаптації становить 2 роки, що є позитивним моментом для м'ясопереробної галузі, яка використовує всього лише 14 % економічного потенціалу в цілому по Україні.

До числа стримувальних факторів адаптації сучасних вітчизняних м'ясопереробних підприємств можна віднести: наявність диспропорцій у тваринництві; незадовільну продуктивність худоби; недостатньо високий рівень інноваційності виробництва та переробки продукції тваринництва тощо. Саме в таких умовах виникає необхідність продовжувати дослідження в області розробки інструментів адаптивної стратегії м'ясного підкомплексу, враховуючи внутрішні перетворення в країні та загальносвітові тенденції.

Оскільки, за останні роки вітчизняна м'ясопереробна галузь зіткнулася з масою проблем, це негативно вплинуло на роботу м'ясопереробних підприємств. Серед основних проблем слід виділити наступні: скорочення поголів'я худоби; територіальне розосередження сільськогосподарських підприємств і особистих господарств населення (дефіцит сировини); низька якість сировини; нетривалий термін реа-

лізації певних видів готової продукції; коливання закупівельних цін на сировину; неповне завантаження виробничих потужностей (лише 15-40 %) та їх нерівномірне розташування в регіонах країни (Центральний регіон – 35 %, Східний регіон – 26 %, Західний регіон – 10 % і Південний регіон – 7 %) та ін.

Основна частка пропозиції на ринку формується м'ясопереробними підприємствами – близько 60,7 %, до якої зараховується частина сировинного імпорту, а також продукція, отримана на переробку від сільськогосподарських підприємств і господарств населення. Господарства населення формують частку 32,3 %, з якої дві третини – продукція власного виробництва, споживається безпосередньо в домогосподарствах. Частка сільськогосподарських підприємств становить 5,2 %, яка формує частину реалізованої сільськогосподарськими підприємствами продукції на ринку.

Майже 84 % вітчизняного обсягу м'ясопродуктів виробляється на 35 потужних підприємствах з добовими обсягами виробництва м'ясної продукції в межах 50 т, на більшості з яких встановлено оновлене устаткування, діє розвинена система збуту й логістики та майже всі з них мають свої власні сировинні ресурси, що дозволяє дотримуватися високих стандартів якості продукції.

Відзначимо, що в структурі виробничих витрат м'ясопереробних підприємств найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати – сировина та енерговитрати (80–95 %), що свідчить про матеріаломісткість м'ясної промисловості. Навіть при сучасних технологіях вирощування тварин і птиці важко досягти бажаного економічного ефекту. У структурі витрат кормова складова становить близько 65–70 %, оскільки ціни тримаються на високому рівні. До того ж на сукупні витрати впливає зростання заробітної плати, подорожчання енергоресурсів, ветеринарних препаратів тощо.

За дослідженнями ФАО в Україні та в країнах Європи спостерігається зниження поголів'я ВРХ і СРХ та збільшення птахівництва, проте в усьому світі – навпаки, збільшення всіх секторів тваринництва.

На вітчизняному ринку м'ясопродуктів виділяють Топ-10 виробників м'яса та м'ясопродуктів: М'ясна фабрика «Фаворит», «Глобинський м'ясокомбінат», М'ясокомбінат «Ятрань», ПрАТ «Український Бекон», М'ясокомбінат «Ювілейний», «Луганський МК», «Кременчугм'ясо», ПАТ «Миронівський хлібопродукт», М'ясокомбінат «Дружба Народів», М'ясокомбінат «Башинський». Перша п'ятірка рейтингу складається виключно з підприємств, що займаються переробкою м'яса птиці. Тенденція вирощування птиці є позитивною, про що свідчить зростання

мінімального обсягу вирощування, починаючи з періоду 2001–2013 рр., з 124 млн голів до приблизно 213 млн голів.

Парадоксальним є різниця між фактичним і нормативним виробництвом м'яса, яка з 2004 по 2014 рік зросла з 87 до 394,8 тис. т, що становить від 5 до 59 % середньостатистичного показника м'яса ВРХ в забійній вазі [1; 7]. Це свідчить про мінімальну рівень тінізації галузі в даний період. В той час, як максимальний рівень тінізації доповнюється різного роду фальсифікаціями при виробництві м'ясних продуктів.

Втім, в сучасних умовах господарювання для підприємств м'ясопереробної галузі властивим є превалювання нелегальної форми адаптації, яка відбувається на тлі розвитку тіньової економіки та є результатом формування й використання тіньового потенціалу підприємств. Ця форма адаптації – один із серйозних бар'єрів у розвитку даної галузі харчових продуктів. Аналіз стану галузі свідчить, що технічний рівень виробництва на багатьох підприємствах не задовольняє сучасним вимогам. До них відносяться малі та середні м'ясопереробні підприємства. Виникає така ситуація, що підприємства, з одного боку, потребують реконструкції та технічного переозброєння власного виробництва, а з іншого боку, традиційні джерела капітальних вкладень не в змозі задовольнити даним потребам. Це свідчить про те, що рішення комплексних проблем легалізації підприємств є інвестиційно непривабливим.

Як наслідок, виникає думка, що спрощення технологій і перехід на заміники та напівфабрикати невисокої якості є однією з форм адаптації більшості сучасних м'ясопереробних підприємств, яка не приносить їм економічного ефекту. Що стосується якості м'ясної продукції, то споживачам досі невідомо, що приховує термін «м'ясна сировина». Тому з достатньою легкістю можна замінити м'ясо ВРХ і СРХ, що знаходиться в дефіциті, на м'ясо птиці [4; 6]. Оскільки, операційний цикл вирощування птиці в 12–30 разів коротше циклу вирощування ВРХ. У зв'язку з прогнозованим збільшенням потреб населення в тваринних білках тваринництво та переробна галузь перетворилися на бізнес із прискореної адаптацією, при цьому основним фактором прискорення є період формування сировини, тобто вирощування птиці.

Таким чином, розглянувши особливості адаптації вітчизняних м'ясопереробних підприємств, можна припустити, що перспективним напрямком для них з боку можливостей виробництва є перехід підприємств саме до переробки м'яса птиці, однак даний приклад прискореної адаптації може бути реалізований не одним стратегією, а цілою організацією партнерської мережі (аутсорсинг), що дозволить підприємствам зберегти свої позиції з урахуванням нових ринкових обставин в мілких економічних умовах.

Література

1. Басюркіна Н.Й. Агропромислові формування в забезпеченні продовольчої безпеки: монографія / Басюркіна Н.Й. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2013. – 441 с.
2. Деркач М.М. Механизм адаптации субъектов хозяйствования: содержание, структура, функции / М.М. Деркач // Экономика: проблемы теории та практики. – Вип. 202: В 4т. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – Т. 2. – С. 457–465.
3. Меліх О.О. Стратегія територіально-виробничої оптимізації харчової промисловості регіону: проблеми теорії і практики: монографія / О.О. Меліх. – Одеса: Астропринт, 2015. – 324 с.
4. Печеная Л.Т. Методика комплексной оценки гибкости предприятия / Л.Т. Печеная, Д.В. Спиридонова // Актуальные пробл. экономики, менеджмента и маркетинга в отраслях АПК. – М.: Изд. комплекс МГУПП, 2005. – С. 145–148.
5. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Філіппов М.В. Сучасний стан та проблеми функціонування ринку м'ясної продукції в Україні / М.В. Філіппов // Вісн. ОНУ імені І.І. Мечникова. – 2013. – № 18. – С. 18–21.
7. Ханалиев Г.И. Оценка уровня адаптации предприятия / Г.И. Ханалиев // Социально-экономические и технические системы: исследование, проектирование, организация. – Камская государственная инженерно-экономическая академия (КамПИ). – 2006. – № 11 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.kampi.ru/sets/base/27nomet/hanakev/1.doc

Великий П.П.

*д-р филос. наук, профессор, ведущий научный сотрудник
Институт аграрных проблем РАН, г. Саратов (Россия)*

Бочарова Е.В.

*канд.социол.наук, старший научный сотрудник
Институт аграрных проблем РАН, г. Саратов (Россия)*

СМЫСЛЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ САМООРГАНИЗУЮЩИХСЯ ГРУПП ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА

Наряду с природопользователями, кардинально меняющими ландшафт (нефтяные, газовые, угольные предприятия и военные объекты), существует огромная армия природопользователей, пребывание в природной среде которых складывается на основе стремления удовлетворить свои личные досуговые или потребительские интересы. Таковыми являются сборщики дикоросов, пасечники, рыбаки и охотники, любители отдохнуть «на природе». Интенсивность, время пребывания и степень воздействия их на посещаемые места различаются. Например, лю-

Зміст

Берегова Т.А. АДАПТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	3
Великий П.П., Бочарова Е.В. СМЫСЛЫ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ САМООРГАНИЗУЮЩИХСЯ ГРУПП ЖИТЕЛЕЙ ГОРОДА	7
Дідух С.М., Кулаковська Т.А. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВІДМІНИ ДЕРЖАВНОГО ЦІНОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ	15
Лобоцька Л.Л. РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ	19
Мартинюк О. М. ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК РУРАЛЬНА СКЛАДОВА ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	23
Мореханова М.Ю. МЕЖСЕМЕЙНЫЕ СЕТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКИ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ РИСКОВ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ДОХОДОВ СЕЛЬСКОГО НАСЕЛЕНИЯ	26
Нечипоренко О.В. СОВРЕМЕННЫЕ РИСКИ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ СФЕРЫ: ОТ ГЛОБАЛЬНОГО К ЛОКАЛЬНОМУ	30
Павлов О. І АГРОПРОДОВОЛЬЧА СФЕРА В СИСТЕМІ РУРАЛІСТИЧНИХ ЗНАНЬ	34
Рябоконь В. В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ	38
Салахутдинова Р.Р., Вологжина Е.Р. РИСКИ ТАНСФОРМАЦИИ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ РОССИЙСКОГО СЕЛА: ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ	42
Самофатова В. А. СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ	46

Наукове видання

РУРАЛІСТИЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Матеріали наукового колоквиуму
за міжнародною участю

6 жовтня 2016 року

Друкується в авторській редакції. Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори